

การพัฒนาารูปแบบโรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์ ตามหลักคุณธรรม Development of Sunday Buddhist School Model Based on Virtues Conducive to Growth (Vuddhi-Dhamma)

พระสุตรฐ อธิปญโญ¹ ประภัสสร ปรีเอียม² และประสพสุข ฤทธิเดช³

Pratatard Athipanyo¹, Prapatsorn Preeaem² and Prasobsuk Rittidet³

สาขาวิชานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม^{1,2}

Innovation for Local Development, Faculty of Political Science and Public Administration,

Rajabhat Maha Sarakham University^{1,2}

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม³

Faculty of Education, Rajabhat Maha Sarakham University^{1,2,3}

Corresponding author, E-mail : weeranuch13@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนารูปแบบโรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์ ตามหลักคุณธรรม 2) เพื่อสร้างหลักสูตรการพัฒนารูปแบบโรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์ ตามหลักคุณธรรมและ 3) เพื่อประเมินผลการใช้หลักสูตรการพัฒนารูปแบบโรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์ ตามหลักคุณธรรม วิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method) คือการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในระยะที่ 1 ได้แก่ ชาวบ้านตำบลท่าสองคอน ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 20 คน กลุ่มตัวอย่างในระยะที่ 3 ได้แก่ ผู้เรียนในโรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์ จำนวน 40 คนเครื่องมือที่ใช้ คือ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม แบบประเมินหลักสูตรการพัฒนารูปแบบโรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์ตามหลักคุณธรรมโดยผู้เชี่ยวชาญ แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตรการพัฒนารูปแบบโรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์ตามหลักคุณธรรม สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอผลการวิจัยแบบตารางและการพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาของชาวบ้านหนองเขื่อนช้าง ต.ท่าสองคอน อ.เมือง จ.มหาสารคาม พบว่า มีปัญหาทางด้านสังคมมากที่สุดคือ เด็กและเยาวชนใช้เวลาว่างไม่เกิดประโยชน์ เล่นเกมส์ และเข้าไปเที่ยวตามห้างสรรพสินค้า จึงมีความต้องการให้ทางโรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์จัดการเรียนการสอน ในวิชาพุทธประวัติ วิชาธรรม เบญจศีล-เบญจธรรม วิชาการถนอมอาหารอีสาน (แจ่วบอง) วิชางานบ้านคือ การจับผ้า และวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ 2) การสร้างหลักสูตรโรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์ตามหลักคุณธรรมจากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการจัดสนทนากลุ่มจากระยะที่ 1พบว่า วิชาที่จัดการเรียนการสอน คือวิชาพุทธประวัติ วิชาธรรม เบญจศีล-เบญจธรรม วิชาการถนอมอาหารอีสาน (แจ่วบอง) วิชางานบ้านคือ การจับผ้า และวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยมีวิธีการ ได้แก่ การเตรียมครูผู้สอน มีการประชุมก่อนการเรียนการสอนเพื่อวางแผนการบูรณาการร่วมกันวิธีการสอนแบบต่างๆ ได้แก่ การสอนแบบบรรยาย การสาธิต และการสอนแบบปฏิบัติจริง และการสอนแต่ละวิธีจะให้หลักคุณธรรมเป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอน คือ 1) สัมปยุตสังสวะ (คบสัตบุรุษ) การคบคนดีมีความสามารถโดยผู้วิจัยสรรหาครูภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านมาทำการสอนถ่ายทอดทอดความรู้ให้กับนักเรียน 2) สัทธัมมัสสวนะ (ฟังธรรม) การฟังคำสอนครูบาอาจารย์ให้ชัดเมื่อเราได้พบครูดีแล้วสิ่งสำคัญอันดับที่สองก็คือตั้งใจฟังคำสั่งสอนของท่าน วิธีการนี้ จะใช้การประเมินจากครูผู้สอน 3) โยนิโสมนสิการ (ไตร่ตรองธรรม) การไตร่ตรองคำครูบาอาจารย์ให้ลึกซึ้งจะใช้การประเมินจากครูผู้สอน ว่านักเรียนสามารถบอกเล่าได้ตรงตามเนื้อหา และตอบคำถามได้ครบถ้วน 4) ชัมมานุชัมมปฏิบัติ (ปฏิบัติธรรมสมควรแก่กรรม) การทำตามครูบาอาจารย์ให้ครบสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เป็นการทดสอบจากการปฏิบัติจริง ว่าสามารถปฏิบัติตามครูได้ครบถูกต้องหรือไม่เครื่องมือ และอุปกรณ์ที่ใช้สอน มีหลากหลายแตกต่างกันไปตามแต่รายวิชา รวมถึงการบูรณาการที่หลากหลาย เช่น สมุด

ภาพ วิดีทัศน์ โปรเจ็คเตอร์ คอมพิวเตอร์ รวมถึงการลงพื้นที่สำรวจสภาพพื้นที่จริง และมีค่าความเหมาะสมของหลักสูตร อยู่ที่ 0.85 ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ 3) ความพึงพอใจความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตรโรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์ตามหลักสูตรโดยภาพรวมมีความพึงใจ ระดับมากมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.81

คำสำคัญ : การพัฒนารูปแบบ ; โรงเรียนพระพุทธรศาสนาวนอาทิตย์ ; หลักสูตร

ABSTRACT

The objectives of the research were (1) to study the state of problems and needs for development of the Buddhist Sunday School model based on Virtues Conducive to Growth (VuddhiDhamma), (2) to create the curriculum for development of the Buddhist Sunday School model based on Virtues Conducive to Growth, and (3) to assess the curriculum on development of the Buddhist Sunday School model based on Virtues Conducive to Growth. The research was conducted by the mixed method of the qualitative research and the quantitative research. The research duration was divided into three phrases: the target group at the first phrase was 20 villagers in Tha Song Khorn sub-district and the samples at the third phrase were 40 students of the Buddhist Sunday School. The research instruments used for collecting the data were the Focus Group Discussion, the Curriculum Assessment for Development of the Buddhist Sunday School Model Based on Virtues Conducive to Growth, approved by the experts, and the Satisfaction Assessment of Students for the Curriculum on Development of the Buddhist Sunday School Model Based on Virtues Conducive to Growth. The statistics used for analyzing the data were mean, percentage and standard deviation while the research results were presented in the tabular format and the descriptive analysis.

The research findings were as follows: 1) The state of problems for NongKhuen Chang villagers, especially the social problem, was found to be at the highest level. It was that children and youth spent useless leisure-time by playing games and roaming in department stores; therefore, the Buddhist Sunday School was required to offer such subjects as the Life of Buddha, the Dhamma, Five Precepts and Five Virtues, Preservation of the Northeastern Food (JaewBong^๑ Spicy Minced Fermented Fish), Home Working: Pleated Fabric Catching, and Local History, in order that those children and youth would spend useful leisure-time. 2) Apart from synthesizing related research documents and reviews, including the first-phrase focus group discussion, the curriculum design for the Buddhist Sunday School based on Virtues Conducive to Growth was found that such subjects as the Life of Buddha, the Dhamma, Five Precepts and Five Virtues, Preservation of JaewBong (the Northeastern Food), Home Working: Pleated Fabric Catching, and Local History were taught under the process of teacher preparation, in which there was a meeting of teachers before learning and teaching in order to cooperate on planning to teach and integrate related subjects. Each of the teaching methods: Lecture Method, Demonstration Method or Learning by Doing, was based on the process of Virtues Conducive to Growth, which were as follows: (1) Suppurisamseva or association with a good and wise man - a teacher of local wisdom was sought to teach students a specific knowledge. (2) Saddhammassavana or listening to the good teaching - after a good teacher was met, it was important for students to pay attention on his teaching. This process was dependent upon the teacher's assessment. (3) Yonisomanasikara or critical

reflection^๑ this was referred to the student's profound consideration of the teacher's teaching. This process was also dependent upon the teacher's assessment whether the students could describe the right content and give correct answers. (4) Dhammanudhammapatipatti or the practice in accord of all levels and aspects of the Dharma or what was taught^๒ this was the practice of what was taught in accordance with the learning objectives. This was the practice by doing to test whether the teacher's teaching could be completed correctly. Dependent upon each subject, there were various instruments and media to enhance learning and teaching, including such integrated media as pictorial books, videos, projectors and computers, as well as the fieldwork. The overall curriculum suitability was found to be at a reasonable level of 0.85. 3) The student's satisfaction with the curriculum for the Buddhist Sunday School based on Virtues Conducive to Growth was found to be overall at a high level with the mean scores of 3.81.

Keywords : Development ; Uddhist Sunday School ; Virtues Conducive to Growth

บทนำ

ปัญหาด้านสังคมโดยเฉพาะการขาดคุณธรรมจริยธรรม เป็นปัญหาระดับชาติเนื่องจากบ้านเมืองและบริบทของสังคมไทยเปลี่ยนไปมาก การพัฒนาประเทศก็เปลี่ยนตามไป การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและส่งเสริมบทบาทของครอบครัวและชุมชน ให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีสันติสุขอย่างยั่งยืน ประกอบกับการนำทุนทางสังคมที่เป็นเสมือนรากแก้วของประเทศไทยมาตั้งแต่อดีต ด้วยการส่งเสริมให้คณะสงฆ์ร่วมพัฒนาสังคมโดยเฉพาะในระดับชุมชน และท้องถิ่น จากบทบาทภารกิจของคณะสงฆ์ โดยเฉพาะเรื่องการศึกษาสงเคราะห์ที่ทุกวัดได้ปฏิบัติภารกิจตามศักยภาพของวัดที่อาบอ้อมด้วยหรือโดดเด่น ควรที่ภาครัฐเข้าไปช่วยส่งเสริมให้มีบทบาทและผลักดันให้มีการนำพระพุทธศาสนากับการพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นคนดี มีคุณธรรมและจริยธรรมที่พึงปรารถนาในสังคม ซึ่งจะเป็นการวางรากฐานให้กับเด็กเยาวชนไทยอย่างแท้จริง ตามความคาดหวังของทุกภาคส่วนของสังคม และเนื่องจากความเปลี่ยนแปลงของชุมชนไทยเป็นสังคมการเรียนรู้บทบาทขององค์กรในชุมชนมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ วัดมีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทยเพราะคนไทยกับพระพุทธศาสนาเป็นของคู่กันคนไทยกับวัดมีความผูกพันกันอย่างแยกไม่ออก วัด คือศูนย์รวมจิตใจของคนไทย ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นองค์กรทางพระพุทธศาสนาหนึ่งในชุมชนที่พระสงฆ์จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กเยาวชนและประชาชนมีความใกล้ชิดพระพุทธศาสนา [1]

โครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดกุญชรวนาราม เป็นโครงการที่มีผลกระทบต่องานสังคมในชุมชน ที่สามารถส่งผลกระทบโดยตรงต่อการบรรลุภารกิจหลักและยุทธศาสตร์ของกรมการศาสนา ในการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของคนในชาติ โดยได้มีการพัฒนารูปแบบโครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่สามารถทำให้องค์กรเครือข่ายทั่วประเทศนำรูปแบบไปปฏิบัติแล้วบังเกิดผลสัมฤทธิ์ที่เป็นรูปธรรมชัดเจน

จากการจัดการเรียนการสอน อันจะเป็นประโยชน์ในการนำไปพัฒนาการจัดการเรียน การสอนของศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ให้ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้นโดยผู้วิจัยมีความเชื่อเบื้องต้นว่าการจัดการศึกษาการเรียนการสอนประเภทนี้เป็น การจัดการศึกษาเพื่อสนองความต้องการของประชาชนผู้สนใจทั่วไป ให้เข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น นอกจากนี้การศึกษายังช่วยเป็นภูมิคุ้มกันให้กับเยาวชน ที่เข้ามาเรียนได้ ห่างจากปัญหายาเสพติดและปัญหาพฤติกรรมที่ผิดจากศีลธรรมอันดีงาม เพราะเยาวชนผู้เข้ามาเรียนเหล่านี้จะได้รับการอบรม บ่มนิสัยกล่อมเกล่าให้อยู่ในหลักธรรมของศาสนาอย่างใกล้ชิด และต่อเนื่อง อันจะช่วย บรรเทาปัญหาทางสังคมของเยาวชนได้ในอนาคตอีกทางหนึ่งด้วย และจากการดำเนินงานศูนย์ฯ ในปีงบประมาณ 2551 ได้พบว่า การดำเนินงานโครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีคุณค่าต่อสังคมกล่าวคือเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ศูนย์กลางการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ศูนย์พิพิธภัณฑสถานของชุมชน และเป็นศูนย์ฝึกอาชีพในวัด

ซึ่งมีส่วนทำให้ปัญหาของสังคมลดน้อยลง เยาวชนในตำบลมีความสามัคคีและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ปัญหาเสพติดน้อยลง รวมทั้งทำให้เกิดความเป็นปึกแผ่นมั่นคงของสังคม โดยคนในสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นโดยเฉพาะในด้านจิตใจอันจะทำให้การดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีความเจริญรุ่งเรืองและสงบสุข แต่เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์ที่ผ่านมา เป็นการเพียงแต่การจัดการของทางวัดแต่เพียงฝ่ายเดียว ยังขาดการมีส่วนร่วมจากชุมชน ผู้วิจัยจึงมีความต้องการพัฒนารูปแบบโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ตามหลักภูมิธรรม ที่วัดกุฎีขจรนาราม เพื่อให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนมีการทำงานแบบบูรณาการของทุกภาคส่วนที่ชัดเจนมากขึ้นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลทางการศึกษาทางพระพุทธศาสนา และเสริมทักษะทางวิชาชีพให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับเยาวชน เกิดคุณค่าพัฒนาสังคมที่เข้มแข็งต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนารูปแบบโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ตามหลักภูมิธรรม
2. เพื่อสร้างหลักสูตรโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ตามหลักภูมิธรรม
3. เพื่อประเมินผลการใช้หลักสูตรโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ตามหลักภูมิธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

โดยแบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนารูปแบบโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ตามหลักภูมิธรรมระยะแรกเริ่มโดยจัดกระบวนการสนทนากลุ่ม แยกเป็น 4 กลุ่ม ตามกลุ่มเป้าหมายซึ่งในการสนทนากลุ่มขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละกลุ่มที่นัดสนทนากลุ่มได้ โดยใช้เนื้อหาสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนารูปแบบโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ตามหลักภูมิธรรมมีผู้วิจัยเป็นผู้อำนวยความสะดวก และผู้ร่วมวิจัยเป็นผู้จัดบันทึกการสนทนากลุ่ม กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ชาวบ้านตำบลท่าสองคอน จำนวน 20 คน โดยเจาะจงจากตัวแทนของกลุ่มโดยการเปิดรับอาสาสมัครจาก กลุ่มข้าราชการเกษียณ กลุ่มข้าราชการ

ครู ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน และเยาวชน

ระยะที่ 2 เพื่อสร้างหลักสูตรโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ตามหลักภูมิธรรมกลุ่มเป้าหมายได้แก่ นักวิชาการจำนวน 5 คน เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบรูปแบบ รูปแบบโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ตามหลักภูมิธรรม

ระยะที่ 3 เพื่อประเมินผลการใช้หลักสูตรโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ตามหลักภูมิธรรมกลุ่มเป้าหมายได้แก่นักเรียนผู้เรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ตามหลักภูมิธรรม จำนวน 40 คน

โดยการประเมินผู้วิจัยจะประเมินหลังจากที่ทำการเรียนการสอนเสร็จแล้ว เพื่อเป็นการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ตามหลักภูมิธรรม โดยใช้แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตร โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ตามหลักภูมิธรรม แต่ในระหว่างเรียนผู้วิจัยจะใช้วิธีการสังเกต และแก้ไขสถานการณ์ด้วยตนเอง เพราะนักเรียนมีจำนวนไม่มากสามารถอยู่ในความควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิดได้

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนารูปแบบโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ตามหลักภูมิธรรม

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.1 การศึกษาเอกสาร การพัฒนารูปแบบJoy and Weil [4] เป็นต้น

1.2 สภาพปัญหาของชาวบ้านหนองเขื่อนช้าง พบว่ามีปัญหาทางด้านสังคมมากที่สุดคือ นักเรียนมีเวลาว่างมากเกินไปเลยมีความต้องการให้ทางโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดการเรียนการสอน ในวิชาพุทธประวัติ วิชาธรรม เบญจศีล-เบญจธรรม วิชาการถนอมอาหารอีสาน (แจ่วบอง) วิชางานบ้านคือ การจีบผ้า และวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อเป็นการให้เด็กๆ ได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ว่างเกมส์ และว่างจากอบายมุขทั้งปวง

ระยะที่ 2 หลักสูตรรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ตามหลักภูมิธรรมจากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และบทสนทนากลุ่มจากระยะที่ 1พบว่า วิชาที่จัดการเรียนการสอน คือ วิชาพุทธประวัติ วิชาธรรม เบญจศีล-เบญจธรรม วิชาการถนอมอาหารอีสาน (แจ่วบอง) วิชางานบ้านคือ

การจับผ้า และวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยมีวิธีการ ได้แก่

1. การเตรียมครูผู้สอน มีการประชุมก่อน และหลังการเรียนการสอนเพื่อวางแผนการบูรณาการร่วมกัน

2. วิธีการสอนแบบต่างๆ ได้แก่ การบรรยาย จะใช้เวลาบรรยายไม่นาน เพราะนักเรียนเป็นนักเรียนระดับต้น จะทำให้เกิดความเบื่อหน่าย อย่างเช่น รายวิชาพุทธประวัติ หรือวิชาในทางพระพุทธศาสนาจะใช้วิธีการบรรยาย พร้อมภาพประกอบหรือให้นักเรียนหัดวาดภาพพุทธประวัติ หรือให้ออกมาเล่าให้เพื่อนๆ ฟัง การสาธิต และการลงมือปฏิบัติ จะใช้ในรายวิชางานบ้าน ได้แก่ การทำแจวบอง และการจับผ้า โดยผู้สอนจะบรรยายพร้อมสาธิตให้ดู จากนั้นก็ให้นักเรียนลงมือปฏิบัติ ครูผู้สอนคอยควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด และมีการประเมินผลหลังจากปฏิบัติเสร็จเรียบร้อยแล้ว และใช้หลักสูตรธรรมเป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอน คือ

2.1 สัมปฐิสังสวะ (คบสัตบุรุษ) การคบคนดีมีความสามารถ โดยการหาครูบาอาจารย์ที่ดีให้พบครูผู้รู้ผู้ทรงคุณงามความดีมีความประพฤติชอบด้วยกายวาจาใจการเลือกครูดีนั้นต้องพิจารณา 2 เรื่องใหญ่เป็นสำคัญคือต้องพิจารณาจากภูมิความรู้จริงและการเป็นคนจริงใจจริงจะแน่ใจได้ว่าท่านจะสามารถสอนได้จริงทั้งในภาคทฤษฎีและปฏิบัติได้อย่างครบถ้วนทุกขั้นตอนเพราะครูคือต้นแบบและต้องเป็นต้นแบบที่ดีสมบูรณ์พร้อมในทุกด้านซึ่งหาได้ยากยิ่งนัก โดยผู้วิจัยสรรหาครูภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านมาทำการสอนถ่ายทอดทอดความรู้ให้กับนักเรียน

2.2 สัทธัมมัสสนะ (ฟังธรรม) การฟังคำสอนครูบาอาจารย์ให้ชัดเมื่อเราได้พบครูดีแล้วสิ่งสำคัญอันดับที่สองก็คือตั้งใจฟังคำสั่งสอนของท่าน วิธีการนี้ จะใช้การประเมินจากครูผู้สอน

2.3 โยนิโสมนสิการ (ไตรตรองธรรม) การไตรตรองคำครูบาอาจารย์ให้ลึกซึ้งเมื่อเราได้พบครูดีแล้วได้ฟังคำครูชัดเจนเข้าใจโดยแยบคาย, รู้จักคิดพิจารณาให้เห็นเหตุผลคุณโทษในสิ่งที่ได้เล่าเรียนสดับฟังนั้นจับสาระที่จะนำไปใช้ประโยชน์อย่างแท้จริง จะใช้การประเมินจากครูผู้สอน ว่านักเรียนสามารถบอกเล่าได้ตรงตามเนื้อหา และตอบคำถามได้ครบถ้วน

2.4 ธัมมานุสรมปฏิบัติ (ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม) การทำตามครูบาอาจารย์ให้ครบสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ที่ได้

ตั้งไว้ เป็นการทดสอบจากการปฏิบัติจริง ว่าสามารถปฏิบัติตามครูได้ครบถูกต้องหรือไม่

3. เครื่องมือ และอุปกรณ์ มีหลากหลายแตกต่างกันไปตามแต่รายวิชา รวมถึงการบูรณาการที่หลากหลาย เช่น สมุดภาพ วิกิทัศน์ โปรเจ็คเตอร์ คอมพิวเตอร์ รวมถึงการลงพื้นที่สำรวจสภาพพื้นที่จริง

มีค่าความเหมาะสมของหลักสูตร (IOC) อยู่ที่ 0.85 ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้

ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับหลักสูตรในด้านต่างๆ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญแนะนำในภาพรวมโดยให้นำไปปรับปรุงในด้านสื่อ โดยให้มีสื่อที่หลากหลาย เพื่อจะได้เป็นที่สนใจของนักเรียน

ปัจจัยกระบวนการพัฒนา ประกอบด้วย การให้ความรู้โดยครูภูมิปัญญาโดยมีกิจกรรมตามหลักสูตรที่ได้จัดทำขึ้นโดยมีหลักสูตรโรงเรียนพุทธศาสนานวนาหิตยตามหลักสูตร

ปัจจัยผลผลิต ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 3 องค์ประกอบ คือ หลักสูตรหลักสูตรโรงเรียนพุทธศาสนานวนาหิตยตามหลักสูตร หนังสือเล่มเล็ก และแผ่นพับประชาสัมพันธ์

ระยะที่ 3 การประเมินหลักสูตรรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนานวนาหิตยตามหลักสูตร

ระดับความพึงพอใจความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตรโรงเรียนพุทธศาสนานวนาหิตยตามหลักสูตรในภาพรวมมีความพึงใจ ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.81 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงจากมากไปหาน้อย พบว่า ความพึงพอใจมากที่สุดคือด้านการบริหารโรงเรียนมีค่าความพึงพอใจในระดับมากมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.90 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.56 และในด้านอื่นๆ เมื่อเรียงจากมากไปหาน้อยพบว่า ด้านความรู้เนื้อหา มีค่าความพึงพอใจในระดับมากมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.77 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.67 ด้านกิจกรรม มีค่าความพึงพอใจในระดับมากมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.70 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.65 ตามลำดับ

ตอนที่ 3 สรุปข้อเสนอแนะ การประชาสัมพันธ์โครงการไม่ทั่วถึง คนให้ความสนใจน้อยเกินไป และควรมีการพัฒนาโรงเรียนให้น่าเรียนให้มากกว่านี้ แต่สิ่งที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งก็คือได้มีการเริ่มต้นและลงมือทำแล้ว จึงอยากจะให้มีการพัฒนาต่อไปเรื่อยๆ

สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ตามหลักคุณธรรม ครั้งนี้ มีผลการวิจัยที่ผู้วิจัยนำมาอภิปรายผล ดังนี้

จากข้อค้นพบเป็นปรากฏการณ์ที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งว่า การจัดการเรียนการสอนตามหลักพุทธศาสนาในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์นั้นจะต้องอาศัยหลักคุณธรรมเพราะเป็นกระบวนการเริ่มต้นมีการสรรหาบุคคลที่จะมาเป็นครูหรือผู้ถ่ายทอดความรู้ จะต้องมีความรู้จริงและสามารถเข้ากับนักเรียนได้จึงจะปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียนได้ ซึ่ง Phramaha ThaveeKuntaweero (Torasing). [3] ได้กล่าวว่ากระบวนการเรียนการสอนทางพระพุทธศาสนาที่เด่นชัดที่เป็นหลักธรรมสำหรับเอามาประกอบใช้ในการพัฒนาหรือสร้างความเจริญสำหรับช่วยในการฝึกตนหรือพัฒนาตนก็คือหลักคุณธรรมหรือเรียกว่าปัญญาคุณธรรมแปลว่าธรรมเป็นไปเพื่อความเจริญแห่งปัญญาพระราชวรณีนันทนสอนไว้มี 4 ประการคือ

1. สัมปรีตสังเสวแปลว่าคบหาสัตบุรุษคบหาคนดีมีคุณธรรมมีความรู้ความเข้าใจในธรรมซึ่งเป็นหลักความจริงความดีงาม
2. สัทธัมมัสสวนะฟังธรรมฟังคำสั่งสอนที่แสดงความจริงความดีงามนั้น
3. โยนิโสมนสิการะทำในใจโดยแยบคายรู้จักพิจารณาสิ่งที่ได้เล่าได้เรียนสามารถจับลำเนียงเอามาด้วยดีเป็นตัวแทนของการสร้างปัญญา
4. ธัมมานุสัสมปฏิบัติรู้จักปฏิบัติธรรมให้ถูกหลักที่ท่านเรียกว่าปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมหมายความว่าปฏิบัติธรรมให้ถูกหลักธรรมข้อนี้เป็นไปเพื่อจุดมุ่งหมายอะไรและไปสัมพันธ์กับธรรมข้อไหนปฏิบัติด้วยความตระหนักชัดและปฏิบัติให้ถูกต้องตามแนวตามความมุ่งหมายนั้น

นอกจากนี้การประเมินหลักสูตรรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ตามหลักคุณธรรมพบว่า ค่าความเหมาะสมของหลักสูตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.40 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.54 ซึ่งสอดคล้องกับ Phramaha Thavee Kuntaweero (Torasing). [3] ได้ศึกษาเรื่อง “การประเมินหลักสูตรโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและสาขาในเขต

กรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่าผู้บริหารและครูอาจารย์เห็นว่าหลักสูตรโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยโดยรวมและเป็นรายด้าน 4 ด้านมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลางโดยในด้านบริบทมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลางเกี่ยวกับการจัดระดับชั้นเรียนโครงสร้างของหลักสูตรเนื้อหาของหลักสูตรและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรตามลำดับด้านปัจจัยเบื้องต้นมีความพร้อมและเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลางเกี่ยวกับความพร้อมของนักเรียนความพร้อมของครูอาจารย์และความพร้อมของเอกสารสื่อและสิ่งอำนวยความสะดวกตามลำดับด้านกระบวนการมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลางด้านผลผลิตมีคุณลักษณะที่เหมาะสมตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอยู่ในระดับปานกลางส่วนนักเรียนเห็นว่าหลักสูตรโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยโดยรวมและเป็นรายด้าน 4 ด้านมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากโดยในด้านบริบทมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากในเรื่องเกี่ยวกับการจัดระดับชั้นเรียนโครงสร้างของหลักสูตรและเนื้อหาของหลักสูตรด้านปัจจัยเบื้องต้นมีความพร้อมและเหมาะสมอยู่ในระดับมากในเรื่องเกี่ยวกับความพร้อมของนักเรียนมีความพร้อมของครูอาจารย์แต่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลางในเรื่องความพร้อมของเอกสารสื่อและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านกระบวนการมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากในเรื่องการวัดผลประเมินผลและการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอนและด้านผลผลิตนักเรียนมีคุณลักษณะที่เหมาะสมตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอยู่ในระดับมาก แต่การจัดการเรียนที่ไม่เคยมีการมีการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาก่อน ซึ่งสอดคล้อง Joyce, B. and Weil, M. [4] ได้เขียนบทความลงในวารสาร TeachingHistory สรุปได้ว่าการสอนประวัติศาสตร์แบบเก่าเน้นการบรรยาย อภิปรายที่เต็มไปด้วยเนื้อหา เรวๆ นี้มีการพัฒนาวิธีการสอนแบบใหม่คือการสอนระบบบุคคล (Personalized System of Instruction) ซึ่งเป็นวิธีที่ทำให้การเรียนการสอนประวัติศาสตร์เป็นที่สนใจของนักเรียนและครู

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบก่อนนำผลการวิจัยนี้ไปใช้คือ

1. ก่อนการดำเนินงานต้องมีการสำรวจสภาพปัญหาและ

ความต้องการของชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ก่อนจะได้หัวข้อโจทย์วิจัยที่ตรงประเด็นจากความต้องการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและแก้ไขปัญหาได้ตรงประเด็นในแต่ละพื้นที่

2. การใช้รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนานานาชาติตามหลักคุณธรรมนำไปใช้กับกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาศักยภาพของเด็กนักเรียนในห้องเรียนโดยเน้นคุณธรรม และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นและแต่ละห้องสามารถจัดทำหลักสูตรขึ้นเพื่อบูรณาการกับทรัพยากรที่มีในห้องเรียนได้เอง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน และนักเรียน

3. ควรมีการวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรโรงเรียนพระพุทธศาสนานานาชาติ กับหลักสูตรของโรงเรียนเพื่อเป็นการบูรณาการในการนำไปสอนนักเรียนในช่วงเวลาปกติด้วย

เอกสารอ้างอิง

- [1] Religious Affairs Department. (2002). **Guidelines for the operation of Buddhist Sunday Center**. Bangkok : Religion, Printing House.
- [2] Phrapromkunaporn (P.O. Payuto). (2004). **Intelligent Development : Religion - History**. Post Today, (Sunday 14 November, 254
- [3] Phramaha ThaveeKuntaweero (Torasing). (2000). **Assessment of Buddhist Sunday School Curriculum of Mahachulalongkornrajavidyalaya University and Branches in Bangkok**. Master of Education Thesis : Mahasarakorn university.
- [4] Joyce, B. and Weil, M. (1996). **Model of Teaching**. 3rd. Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice-Hall.

